

píthatjuk azt is, hogy a 40 évnél idősebb írni-olvasni nemtudókkal tanfolyamok keretében foglalkozni kárbavesztett fáradság és költség, s ezért nem marad egyéb hátra, mint a fiatalabbakkal törődni. De azokból is csak azokkal, akik nem cigányok, nem nyomorékok és fogyatékos szelleműek. Az így maradt szám községenként elenyésző csekély, nem több 2–3 embernél. Ezek is községek szélén. a pusztákon, majorokon élő szegény és igen elfoglalt emberek, akiket rendszeres oktatásra összehozni szinte meddő igyekezet, mert nem sokat használ a hatóság intézkedése, a tanítók rábeszélése. A mostoha viszonyok, a kenyérkereset, az iskolától való nagy távolság, a falusi sötétség, a nagy sár, a cipő- és ruhahiány, emellett lelki okok: — röstelkedés, előítéletek, a falubeliek gúnyolódása —, igen megnehezítik a munkát. Az 1940–41. évben nagy igyekezet mellett csupán 9 helyen 58 résztvevővel (322 tanórában) tudtuk megvalósítani az analfabéta-tanfolyamot.

A mai iskolán kívüli népművelésben nálunk az analfabétizmus már kis jelentőségű kérdés, itt a baj gyökerét az 1921. évi beiskoláztatási törvény végrehajtása tépi ki. Addig is azon vagyunk, hogy a leventéket és serdülő leányokat analfabéta-tanfolyamra behozzuk, a katonasághoz került analfabétát, írás-olvasás és számolás elemi tudása nélkül haza ne engedjük. Üdvös lenne — kedvezőbb viszonyok bekövetkezése után — valamely helyre, pl. majorba, lakatlan gazdasági épületbe, családházba stb. az egész megyéből összegyűjteni nagyobb számú analfabétát, egy-két téli hónapra. Itt azután egésznapos tanítás mellett jó eredményeket lehetne elérni nemcsak az írás-olvasás terén, hanem a lelki és erkölcsi analfabétizmusból is ki lehetne emelni tanulóinkat. Az ilyen újszerű tanfolyam költségei nem tesznek ki többet, mint a vármegyében az analfabéta-tanfolyamokra fordított összeg. Még ezekben az esetekben sem lesz megyénk teljesen mentes az analfabétáktól, mert a gazdasági cselédek vándorlása, a lelki és testi fogyatékoság tovább is szülői lesznek az analfabétizmusnak.

Népművelői tevékenységünk súlypontja már nem erre a munkaterületre esik, mert a népművelés magasabb, jelentőségtelesebb feladatai más téren vannak. Nálunk — mikép az egyéb művelt országokban — az analfabétizmus elleni harc már nyugvópontonra jutott.

Tamás József

Háborús vásár

Miként az igazhívő mohamedán felvesz minden eldobott papírost, mert hátha *Alláh* neve is rajta van, úgy keresi fel az igazi népművelő a sokadalmakat, mert hátha talál valamit, amivel a reá bízott nép sorsát javíthatja.

A magyar gazdasági életnek — évről-évre megismétlődően — három olyan seregszemléje van, amelyekről nem volna szabad elmaradnia egyetlen hivatott népművelőnek sem. Ezek: a tavaszi Tenyészállatvásár, a Nemzetközi Vásár és az őszi Lakberendező Vásár. Ezek közül a középsőnek — évtizedek óta — május az ideje. Ezidén azonban a szentistváni ünnepekkel kapcsolták össze és a neve is megváltozott. Háborús Vásár lett — ezidén először — a neve.

Minden várakozást felülmúlt a sikere. Másfélezer kiállító az áruknak 393 csoportját állította ki. A látogatók száma — az erős háborús korlátozások dacára — felül volt a millió.

Kilenc baráti és semleges ország nyolc külön pavillonban (Mandzsukó Japán pavillonjában kapott helyet) mutatta be háborús termelését. Egészen különleges látvány volt a vásárnak az orosz hadizsákmány és a repülőkiállítás.

Volt azonban ennek a kiállításnak egy csarnoka, amely egyedül áll a magyar kiállítások történetében és valósággal kényszerít, hogy a magyar népművelők országos folyóiratában, a *Magyar Lélek* hasábjain foglalkozzam vele.

Ez a csarnok az 1940. évi XIII. törvénycikk megvalósítására létesült *Országos Nép- és Családvédelmi Alap* legfőbb végrehajtó szervének: az *Országos Szociális Felügyelőség*nek rendezésében 18 vármegye és város közjóléti szövetkezete háziipari munkájának eredményeit mutatta be. A csarnok bejáratának oldalfalán egy hatjegyű szám szerényen, de mégis sokatmondóan hirdeti, hogy a második évüket élő szövetkezetek máris 138.498 magyar embert juttattak olyan keresethez, amely családi tűzhelyüktől nem tartja őket távol és megizesíti sóvány kenyerüket.

De tartsunk rendet és kezdjük vásárlátogatásunkat. A főbejáraton belépve, az idegen nemzetek különálló pavillonjait pillantjuk meg elsőnek. Jobbról — játékos

szépségével — eredeti japán kert kényszerít belépésre. Olyan könnyen elhiszük, hogy a következő pavillon fehér kúpteteje maga a Fuzi-jama hófedte óriása. Álom ez a kert. Egy hímeslelkű nép virágba, sziklába, vízbe öltöztetett álma... Jogos büszkeséggel vesszük később tudomásul, hogy magyar kertművészek alkotása... A csarnokban fényképek, a mostani háború mesébe illő teljesítményeiről. Pearl-Harbour, Honkon, Szingapur elfoglalásáról. A következő képek a japán tengerhajózás és haditengerészet nagyságáról adnak tájékoztatást. Japán álmokat látunk képben, áruban és művészetben. Az ázsiai nagytér-gazdálkodás lenyűgöző adatai, a selyem költemények és — a majd mindig jelképes — festmények győznek meg bennünket, hogy ez a rokon nép legmerészebb álmait is valóra tudja váltani, fiai csüggedést nem ismerő akarásával és haláltmegvető önfeláldozásával... Turáni lelünk bámulattal lépett be ide, de büszke öntudattal távozik.

Balról sorakoznak Svájc, Szlovákia és Horvátország csarnokai. Svájc csodás tájainak hangulatos képeibe illesztette be kiállítását. Textiliáiban nagy szerepe van már a műanyagoknak, de óracodái (sok háziipari!), precíziós műszerei, gépei békebeli hangulatot váltanak ki a szemlélőből.

Szlovákia kiállítása főleg a hároméves önállóság állami teljesítményeit igyekszik érzékeltetni. Ezeken keresztül — láthatólag — a jószomszédi viszony megteremtését kívánja szolgálni a kiállítás. A Felvidéket ismerő embernek alig mond újat a kisipari és népipari kiállítási anyag.

A Független Horvát Állam kiállításán grafikonok uralkodnak. Nyersanyag-kincseiről ad széles sávon tájékoztatást és dohánygyártmányai keltik fel a szenvedélyes dohányosok érdeklődését. A boszniai gyümölcsaszalványok is érdekesek. Polgárháború borzalmaiban kínlódó ország közigazdaságától ez a kiállítás elismerésre méltó teljesítmény.

A Nemzetek Terének belső baloldalán a Német Birodalom kiállítását találjuk. A belépés pillanatától a páratlan és mindenre kiterjedő német szervezőerő hatása alatt járjuk végig azt a kiállítást, amely a pót- és műanyagok mindenáron való előállításának jegyében mutatja a német erőifejtés termékeit. Dekoratív elrendezésben selyemfényű szövetek, sálak, harisnyák, mind abból a műanyagból, ami előttünk, szemünk láttára születő műfonálból készül. Páratlan élmény végigszemlélni azt a vegyi folyamatot, amikor a magasan álló üvegből alácsöpögő „viszkóze“ (fából nyert cellulóze, szilárd állapotából — nátronlúggal és szénkénnel való kezelés útján — cseppfolyósítva) futószalagon egy fonálpreselő fejbe jutva, onnét már fonál formájában kerül a fonálfürdőbe. Ez a fonálfürdő glaubersót tartalmazó hígított kénsav, amely kioldja a káros anyagokat. A fürdőn át megtisztult fonál a levegőn megszilárdul és közben — húzó nyomásnak kitéve — megerősödik. A gép végén a rost már motringot alkot és itt egy különleges vágógép hosszú szálcsomókra vágja. Ezek a szálcsomók most vízben a kénsavtól, majd kénes nátriumfürdővel a kénből szabadulnak meg. Ezután már csak némi fehérítő eljárás következik és a cellulózéból — szemünk láttára — megszületett a „Zellwolle“, a *műrost*. A többi már a fonó-szövő gépek munkája. Így lesz a fából ruha!

A kiállítás területén elszórva is nagyon sok német cég szerepel, de a birodalmival vetekszik a „Farbenindustrie A. G.“ hatalmas kiállítási csarnoka, amelyben a világ legtöbb szabadalmával rendelkező cégnek egyedülálló teljesítményeiről nyerünk képet.

O'aszország köralakú kiállítási csarnoka szemben fekszik a birodalmi kiállítási csarnokkal. Itt is a műanyagokon van a hangsúly. A szövet- és selyemcsodák szemkápráztató tömege nyűgözi itt le a bámuló tekintetét. Gyártási eljárást itt nem láthatunk, de készárut annál többet. Minden ízlés, minden igény kielégülést találhat ebben a nagyvonalúan díszített csarnokban. És még valamit látunk. Üvegvázak, dísz tárgyakat olyan tömegben és olyan megkapóan művészi kiállításban, hogy szinte nehéz elhinni, hogy a kiállító ország élet-halálharcát vívja egy világbirodalommal, Afrika homokján.

Az olasz kiállítás tözsomszédja, a szökőkút és az Iparcsarnok irányában, a minden népművelőt legmélegebben érdeklő kiállítás, a *közjóléti szövetkezetek* csoportos kiállítása. Kék-fehér tetőbordái messziről szembetűnnek, bármely irányból is közelíti meg a látogató. Hazánk 92 közjóléti szövetkezete közül ezidén még csak 18 jutott oda, hogy teljesítményeit az ország nyilvánossága elé tárhatja. De ez a 18 aztán igazán kitett magáért! Ez a kiállítás méltán szennációja a nagy nemzetközi versenynek. De vegyük őket sorra, elhelyezkedésük rendjében.

Udvarhely vármegye Közföldi Szövetkezete a székely fafaragásnak valóságos remekeit tárta az ámuló nézők elé. Cserépmunkáinak eredetisége, primitív bája lenyűgözt. Szépek voltak kender- és lencsőtesséi. Gyapjúszővetei is kellemes látványt nyújtottak.

Csik vármegye Szövetkezetének tisztából faragott szobrocskái és egyéb műtárgyai feltűnést keltettek. Női kézimunkái vilákiállításán is díjat nyertek volna. Itt is kiváló cserépmunkákat láttunk.

Háromszék vármegye Szövetkezete játékaival és faháncskészítményeivel mutatta be áruinak kiválóságát, de szövetei is versenyképesek.

Maros-Torda vármegye Szövetkezete népművészeti értéket jelentő fazekasmunkákkal vonzott, de szöttesei is nagyon tetszetősek. Ezenkívül még szalmafonásos munkái is nagy érdeklődést váltottak ki.

Kolozs vármegye Szövetkezete már a belső traktusban kapott helyet, a belső részt lezáró Háziipari Szövetkezetek Központjának tengelyvonalában. Főleg **Kalotaszeg** nemespatinájú kézimunkáival keltett osztatlan érdeklődést.

Az öt erdélyi megye kiállítása bizonyította, hogy Erdély háziiparának többévszázados hagyománya töretlen vonalú és azt nem szakították meg olyan katasztrófák, mint az elnéptelenedett Alföld és sokszor porráégett Dunántúl valaha virágzó népművészeti kultúráját.

Pest, az ország első vármegyéje Szövetkezetének kiállításán remek gyermekszobákkal és egyéb fafaragások játékaikkal tűnt fel. Szép gyékényfonások és fűzvezzőből készült kosarak bizonyították, hogy a vármegye jól hasznosítja a háziipar számára alkalmas nyersanyagait.

Szatmár vármegye Szövetkezete a gyapjú feldolgozása, len- és kenderszővés, szöttesei, fűzvezző készítményei minőségével bizonyította be háziipara versenyképességét és fejlettségét. Nagy szüksége van erre a fejlett háziiparra Szatmárnak, az ország legnagyobb szociális feszültségű vármegyéjének.

Nógrád vármegye Szövetkezete híres palóc háziiparának sokrétűségével keltett méltán feltűnést. Szöttesei, hímzései éppoly szépek voltak, mint művészi csipkái, kerámiai tárgyai, bőr- és vasdísztárgyai. De nagyon szép fűz-, gyékény-, kukoricaháncsmunkái voltak kiállítva. Még kefekötő-háziipara is sok szép munkát mutatott fel.

Bars és Hont vármegye Szövetkezete egyedülálló volt különleges kiállításával. Léva mellett onix-arragonit ásványt találtak és megérezve az ebben rejlő nagy gazdasági lehetőséget, eleinte a legerényebb keretek között, megkezdték annak kibányászását és ipari feldolgozását. Ma 150 ember keresi meg kenyerét a kőzet bányászásával és ugyanannyi a kőzet ipari feldolgozásával. A tavalyi egyetlen helyiség gyárteleppé bővült és gépek bűgő zenéje mellett faragják, csiszolják ezt a drágaköszörű kőzetet. Olyan nagy változatban készülnek a különböző dísz- és használati tárgyak, hogy felsorolni bajos volna. A belőle készülő vázák, íróasztalkészletek — a háborús viszonyok közt elérhető — minden külföldi piacra eljutnak és a háború után bizonyosan világpiaci cikk lesz a Léva melletti bányából napvilágra hozott onix-arragonitból magyar leleményességgel előállított sok-sok műtárgy.

Gömör és Kishont vármegye Szövetkezete a legszebb munkákat ősi fazekas háziiparának termékeiből állította ki, de értékes a szövő- és vessző-, háncsfeldolgozó háziipara is. Érdekessége még a háziiparszerűen űzött gyümölcskészítés. Ezeket az ízeket jellegzetes gömri cserépedényekben hozzák forgalomba.

Hajdúnánás város Szövetkezetének a kiállítása is egyedülálló. Feltámasztották azt a hajdan híres szalmafeldolgozó háziipart, amely a múlt világháború előtt 6000 embernek adott állandó munkát és kenyeret, Hajdúnánásnak pedig világhírnevet. Franciaországban láttak olyan ipari térképet, amelyen Budapesten kívül még csak Hajdúnánás volt feltüntetve, mint ipari gócpont. A trianoni béke tönkretette ezt a virágzó háziipart és a Közföldi Szövetkezetnek kellett jönnie, hogy újra feltámassza. Ma a kalapfonó-ipar már teljes békebeli munkaslétszámmal — 3500 — dolgozik és remény van a többi ág újraélesztésére és felvirágzására is.

Komárom vármegye, az első szociális vármegye, Szövetkezete remek, kézzel csomózott perzsaszőnyegeket állított ki. Szép vászonáru mellett még sok értékes csuhé-munkát is láttunk a komáromiak kiállításán.

Borsod vármegye Szövetkezete a fősúlyt a valaha világhírű, de a lelkiismeretlen kereskedelem mohó kapzsisága által ma inkább hirhedt, mezőkövesdi matyóhímzés visszanemesítésének gondolatára veti és minden áldozatot meghoz célja érdekében. Valóban, a most kiállított matyó kézimunkákon már szembetűnő a kirívó

és rikító ízléstelenségek háttérbeszorítása. Szinte kibeszéli a kiállított munkák finomsága, hogy készítőjük már nem éhbéért dolgozik.

Kiskúnefelegyháza város Szövetkezetének kiállítása az országos hírű és rendkívüli finomságú kiskúnefelegyházi kézimunkák derűs erejét tükrözi. Ma 4000 jólkereső kún asszony megelégedettsége bizonyítja, hogy áldott munkát végez ott is a Közföldi Szövetkezet. Rendkívül változatos még a tengeriháncs-, a fűz vessző-, a gyapjú-, a tollfeldolgozó háziipar termékeinek kiállítása.

Esztergom vármegye Szövetkezetének munkája a kukoricaháncs feldolgozásának általánosításával kívánja vármegyéje szociális békéjét biztosítani. Ebből az anyagból minden elképzelhető háztartási cikket láttunk kiállítva.

Veszprém vármegye Szövetkezte remek fából faragott gyermekjátékokat állított ki. Ott hagyománya van már az ilyen természetű fafaragásnak. Ugyancsak változatos csuhémunka-kiállításuk is.

Zala vármegye Közföldi Szövetkezte az utolsó helyre került. Kiállított anyagát csak pár napja tekintette meg zalaegerszegi látogatása alkalmával Kállay Miklós miniszterelnök a kormány több tagjával. Akkor nyilvánított nagy megelégedése örök büszkesége lesz a Szövetkezet vezetőségének és minden munkásának. A faragó östehetségekben annyira gazdag megye rengeteg művészi faragványt állított ki. Páratlan szépen faragott tehénuszor, szarúból készült sötartók, szintén művészi faragással, botok, ékszerartók, tükrösök, szivarszipkák és sok-sok más művészien faragott tárgy hirdette a zalai östehetségek páratlan művészetét. Volt néhány mellőtt egyetlen barackmagból kifaragva. A mag egyik feléből kifaragott mókus, holló finoman kidolgozott vonásait csak nagyítón át lehet pontosan szemlélni. Készül mindez egyetlen bugylibicskával!

Ott volt a nemeshányi varrott csipke, amelyekkel készítője a párizsi világkiállításon nagy aranyérmet nyert és a bírálóbizottság a brüsszeli csipkéekkel mindenben egyenrangúnak minősítette. Tervezője és készítője egyszerű, iskolázatlan falusi parasztlány. És ott voltak a szép szőttesek, gyapjúszőttek. A sokféle fűz vesszőkosár, a remek cseréptálak és Somogyi Marilla iparművésznő tervei szerint készült, általa betanított falusi lányok kezei közül kikerült olyan csuhé-cipők, hogy Kállay miniszterelnök nem győzte őket csodálni.

A közföldi szövetkezetek kiállítási csarnokának első sávjában húzódott a Háziipari Központ húsz méter hosszú tárlójában elhelyezett szemléltető kiállítása, amely bemutatta a természetes — nálunk termő — pótanyagokat és feldolgozásukat.

Nagy tanúságtétel volt mindenki számára a Háborús Vásárnak ez a része. Megmutatta a magyar falu élniakarását. Megmutatta, hogy a hozzáértő kézzel végzett segiteniakarás mily szép eredményeket hoz az elárvult faluban.

De nagy okulással és tájékoztatással is szolgál minden népművelőnek, akinek vármegyéje nem szerepelt most még a közföldi szövetkezetek kiállításán. Utat és irányt mutat egy ilyen kiállítás megismerése a hivatott népművelőnek. Megmutatja, hogy merre indultak az úttörők. Megmutatja, hogy hogyan indultak el a felé a cél felé, amely minden lelkes népművelőnek is célja: a falu boldogulásának nagy és nemes célja felé. Megismerheti ezeken a kiállításokon az eszközöket, amelyek a cél eléréséhez segítenek. Erőt és bátorságot ad a küzdelemhez, mert nincs semmi jó harc és küzdelem, munka és áldozat nélkül! De aki a népet szereti és igaz lélekkel kívánja a cél elérését, annak semmi munka se sok és semmi áldozat sem elég nagy.

Azt még ide kell írni, hogy a nagy- és kiscsarnok sok száz kiállítója közt éppúgy, mint a tizenöt fülkesoron kiállítók között ezidén már lépten-nyomon találkoztunk falusi háziipari kiállítókkal.

Távozóban a hadizsákmány-kiállítást még megtekinthetjük. Sok kisebb-nagyobb elienséges páncélos sorakozik ott, de mind béna. Tönkrenyomoritotta valamennyit a magyar katona halálmegvető bátorsága és a veszedelem nagyságával együtt növekvő találékonysága.

Andrássy János

Mezőföldi képek

Amint a veszprémi vonat Várpalotánál kikanyarodik a székesfehérvári síkra, már semmit sem érzünk a bakonyi levegő hűvösségéből. Nyoma sincs a köves vidék kopárságának, mindenfelé ringó búzatáblák hullámzanak, hajladoznak a szélben. A levegő is páratlanabb és szinte érezni szikkasztó szárazságát. A Dunántúli Dombvidék enyhe halmok váltakozása után teljes síkságba megy át. A Nagy Magyar